

ISSN 2786-5924 (Print)
ISSN 2786-5932 (Online)

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Заснований
у 2009 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24762-14702Р від 25 березня 2021 р.

Адреса редакції:
вул. Дніпровська, 33А, корп. 4, ауд. 217,
Запоріжжя, Україна, 69063

Телефон
для довідок:
+38 066 53 57 687

Фізичне виховання та спорт

№ 4, 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Волков В. В., Потапов К. Ю., Соколова О. В., Товстопятко Ф. Ф., Кондратенко В. В. <i>СУЧАСНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ СТАРШОКЛАСНИКІВ</i>	5
Гнидюк О. П., Ліпатова Ю. Р. <i>ГИРЬОВИЙ СПОРТ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ КУРСАНТІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ПІД ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ</i>	13
Караулова С. І., Омельяненко Г. А., Бессарабова О. В., Кондратенко В. В. <i>ВПЛИВ ЗАСОБІВ ОДНОБОРСТВ НА ПОКАЗНИКИ СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ</i>	20
Коваленко Ю. О., Черевко С. В., Черевко А. Д., Караулова С. І., Воронков Є. О. <i>ВПЛИВ ОЗДОРОВЧОГО ПЛАВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ</i>	26

РОЗДІЛ II. ОЛІМПІЙСЬКИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Гулякін С. В., Тодорова В. Г. <i>ВПЛИВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ НА ПОЛІПШЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ СПОРТСМЕНІВ У ФІГУРНОМУ КАТАННІ НА КОВЗАНАХ</i>	33
Євтифієв А. С., Бочкарев С. В., Поляков І. О., Євтифієва І. І., Донець Ю. Г. <i>ФАКТОРНА СТРУКТУРА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ БОРЦІВ ВІЛЬНОГО СТИЛЮ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	43
Квасниця О. М. <i>ПОКАЗНИКИ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБІРНИХ КОМАНД SIX NATIONS CHAMPIONSHIP З РЕГБІ-15 СЕЗОНУ 2022 РОКУ</i>	49
Пимоненко М. М., Гамалій В. В. <i>БІОМЕХАНІЧНА ТА КІНЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ САЛЬТО НАЗАД ЗІГНУВШИСЬ У СТРИБКАХ НА БАТУТІ</i>	56
Сергатий М. О., Сергата Н. С., Кий О. Г. <i>МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ДОПІНГОМ У СПОРТІ</i>	66
Середа Н. В., Стадник С. О. <i>ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІТНЕС-ІНДУСТРІЇ</i>	74

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ДОПІНГОМ У СПОРТІ

Сергати́й М. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія
вул. Наукове містечко, 59, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-9821-7691
nick.sergaty@gmail.com*

Сергата Н. С.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичної культури і спорту
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія
вул. Наукове містечко, 59, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3684-688X
nssergata@gmail.com*

Кий О. Г.

*викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії
та фізичної культури і спорту
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія
вул. Наукове містечко, 59, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-8020-5580
doctorskiy@gmail.com*

Ключові слова: спорт вищих досягнень, допінг, підвищення працездатності, заборонені речовини, міжнародні нормативні акти, процедура допінг-контролю.

Стаття присвячена аналізу положень основних міжнародно-правових актів, регулюючих питання боротьби з допінгом у спорті, визначенню поняття допінгу, окресленню процедури допінг-контролю спортсменів, а також наданню інформації щодо груп заборонених речовин та методів. У статті аналізується історія допінгу у професійному спорті та спорті вищих досягнень. Зазначено, що допінг застосовували ще в Стародавній Греції, причому «заборонений плід» ставав все солодшим. Якщо на початку ХХ ст. спортсмени часто використовували наркотики, алкоголь, які дозволяли притупити почуття болю і втоми, то надалі стали застосовуватися більш досконалі види допінгу, в тому числі анаболічні стероїди - речовини, що впливають на людину на гормональному рівні. У подальшому з'явилися еритропоетини (які збільшували витривалість і силу), діуретики (які виводили рідину з організму, підвищували гнучкість та маскували застосування спортсменом допінгу). Потім навчилися переливати кров спортсменів, насичувати її киснем, спеціальними речовинами, здійснювати інші маніпуляції із кров'ю. Залежно від виду спорту вони можуть мати зовсім різні і навіть протилежні фармакологічні дії: від психостимулюючого до транквілізуючого, від мочегонного до кардіотропного впливу.

Допінг ставав, як зазначали фахівці, не тільки більш різноманітним, вузько спеціалізованим та ефективним, але й небезпечним для здоров'я спортсменів. І саме тому багато міжнародних організації перестали

ставитися до допінгу як до звичайного явища, а стали розглядати його як серйозне правопорушення. З цього моменту різко зросла роль міжнародних та національних структур у боротьбі з цим негативним явищем у спорті.

Величезна кількість лікарських засобів мають статус заборонених для спортсменів під час змагань. Сучасна концепція у сфері боротьби з допінгом у спорті вищих досягнень наведена в Антидопінговому Кодексі ВАДА (Всесвітнє антидопінгове агентство). ВАДА щороку видає список заборонених препаратів для спортсменів та нові версії так званих стандартів: міжнародний стандарт для лабораторій, міжнародний стандарт для тестування та міжнародний стандарт оформлення терапевтичних винятків.

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF THE COMBAT OF DOPING IN SPORTS

Sergatyi M. O.

Doctor of Law,

Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines

Khortytsk National Educational and Rehabilitation Academy

Science town str., 59, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0002-9821-7691

nick.sergaty@gmail.com

Sergata N. S.

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports,

Associate Professor at the Department of Physical Therapy, Occupational Therapy

and Physical Culture and Sports

Khortytsk National Educational and Rehabilitation Academy

Science town str., 59, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0002-3684-688X

nssergata@gmail.com

Kyi O. G.

Lecturer at the Department of Physical Therapy, Occupational Therapy

and Physical Culture and Sports

Khortytsk National Educational and Rehabilitation Academy

Science town str., 59, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0001-8020-5580

doctorskiy@gmail.com

Key words: *top sports, doping, performance enhancement, prohibited substances, international regulations, doping control procedure.*

The article is devoted to the analysis of the provisions of the main international legal acts regulating the fight against doping in sports, the definition of the concept of doping, the outline of the procedure of doping control of athletes, as well as the provision of information on groups of prohibited substances and methods.

The article analyzes the history of doping in professional and elite sports. It is noted that doping was used even in ancient Greece, and the "forbidden fruit" became ever sweeter. If at the beginning of the 20th century athletes often used drugs and alcohol, which made it possible to dull the feeling of pain and fatigue, then in the future more advanced types of doping began to be used, including anabolic steroids - substances that affect a person on a hormonal

level. Later, erythropoietins appeared (which increased endurance and strength), diuretics (which removed fluid from the body, increased flexibility, and masked the athlete's use of doping). Then they learned how to transfuse athletes' blood, saturate it with oxygen, special substances, and perform other blood manipulations. Depending on the type of sport, they can have completely different and even opposite pharmacological effects: from psychostimulant to tranquilizing, from diuretic to cardiotropic effect.

As experts noted, doping became not only more diverse, narrowly specialized and effective, but also dangerous for athletes' health. And that is why many international organizations stopped treating doping as an ordinary phenomenon, and began to consider it as a serious offense. From that moment on, the role of international and national structures in the fight against this negative phenomenon in sports increased dramatically.

A huge number of medicines have the status of prohibited for athletes during competitions. The modern concept in the field of combating doping in elite sports is given in the Anti-Doping Code of WADA (World Anti-Doping Agency). Every year, WADA issues a list of prohibited drugs for athletes and new versions of the so-called standards: the International Standard for Laboratories, the International Standard for Testing and the International Standard for Therapeutic Exemptions.

Постановка проблеми. Спорт завжди був невід'ємною частиною життя людини – з давніх-давен люди прагнули бути швидше, вище, сильніше. Сучасний спорт вищих досягнень – індустрія, на яку працюють передові досягнення фармацевтичної промисловості, медицини та науки. Головні події у світі спорту, такі як чемпіонати світу чи континентів, Олімпійські ігри – це не лише вершина у спортивній кар'єрі окремої людини, а й арена для змагань наукових інновацій, спрямованих на зміцнення та стимуляцію фізичних якостей спортсмена. Міжнародний олімпійський комітет (МОК) ставить на чільне місце концепцію про чистий спорт, засновану на наступних аргументах боротьби з допінгом: застосування допінгу неприпустимо з морально-етичних причин; допінг дає односторонню перевагу спортсменам над суперниками, які не застосовують допінг; заборона застосування допінгу обумовлена турботою про здоров'я спортсмена.

Організм спортсмена, його фізіологія – це внутрішній бік спортивних змагань. Саме вона стала серйозною проблемою у світі спорту, оскільки фізіологічні можливості людини можуть керуватися ззовні, за рахунок фармакологічного впливу.

Мета статті – проаналізувати міжнародно-правові акти направлені на вирішення проблеми – боротьби з допінгом у спорті.

Допінг – явище не нове. Історія свідчить про те, що ще древні греки використовували різні речовини для поліпшення своїх спортивних результатів. Пізніше, з розвитком технологій, ситуація з допінгом досягла загрозливих масштабів. Звичайно, різні спортивні організації намагалися боротися із цим, однак серйозного результату це

не давало, тому що не було системи контролю над застосуванням допінгу, та й самого чіткого визначення допінгу все ще не було.

Допінг у спорті – це введення спортсменам або застосування ними різних видів фармакологічних препаратів. Спортивний допінг активно використовувався з кінця XIX ст., і першим з них був стрихнін, який у малих дозах викликав у спортсменів короточасний стимулюючий ефект. Досить відомим вважається також і той факт, що вживання кави у великій кількості викликає збільшення можливостей спортсменів [1].

За визначенням Антидопінгової Конвенції, прийнятій у Страсбурзі 1989 року, допінг у спорті – означає призначення спортсменам або спортсменкам чи використання ними фармакологічних класів допінгових препаратів або допінгових методів [2].

Допінг – цей термін вживається у спорті стосовно наркотичних речовин, а також будь-яких речовин природного чи синтетичного походження, які застосовуються спортсменами для штучного, примусового підвищення працездатності у період навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності. Такі речовини можуть різко піднімати на короткий час активність нервової та ендокринної систем та м'язову силу, до них також відносяться препарати, що стимулюють синтез м'язових білків після впливу навантажень на м'язи. Залежно від виду спорту вони можуть мати зовсім різні і навіть протилежні фармакологічні дії: від психостимулюючого до транквілізуючого, від мочегонного до кардіотропного впливу.

На Міжнародному конгресі зі спортивної медицини, що проходив у 1965 р. у Страсбурзі

(Франція), було надано визначення поняття «допінг». Згідно з цим визначенням, допінг – являє собою введення в організм людини будь-яким шляхом речовини, чужої цьому організму, або будь-якої фізіологічної субстанції в ненормальній кількості, або введення будь-якої речовини неприродним шляхом, для того щоб штучно і нечесним шляхом підвищити результат спортсмена під час виступу у змаганнях [3].

У Міжнародній хартії фізичного виховання та спорту (Париж, 1978 р.) йдеться про те, що заняття фізичним вихованням та спортом є основним правом кожної людини. Відповідно до ст. 7 зазначеного документа допінг надає згубний вплив через те, що є явищем, небезпечним для здоров'я і суперечить спортивній моралі [4].

Величезна кількість лікарських засобів мають статус заборонених для спортсменів під час змагань. Сучасна концепція у сфері боротьби з допінгом у спорті вищих досягнень наведена в Антидопінговому Кодексі ВАДА (Всесвітнє антидопінгове агентство). ВАДА щороку видає список заборонених препаратів для спортсменів та нові версії так званих стандартів: міжнародний стандарт для лабораторій, міжнародний стандарт для тестування та міжнародний стандарт оформлення терапевтичних винятків [5].

Міжнародна олімпійська спільнота за 130 років свого існування виробила значну кількість міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти спортивного регламенту, у тому числі і боротьбу з допінгом у спорті, до яких насамперед відносяться: Олімпійська хартія 1894 р. [6]; Міжнародна хартія фізичного виховання та спорту, проголошена Генеральною конференцією ООН у Парижі 21 листопада 1978 р. [4]; Статут міжнародного спортивного арбітражного суду 1984 р. [7]; Конвенція проти застосування допінгу 1989 р. [2]; Спортивна хартія Європи, прийнята 7-ю конференцією міністрів зі спорту європейських країн у м. Родос 15 травня 1992 р. [8]; Кодекс спортивного арбітражу 1994 р. [9]; Антидопінговий кодекс олімпійського руху 1999 р. [10]; Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті 2005 р. [11]; Медичний кодекс Міжнародного олімпійського комітету 2009 р. [12] та ін.

Створене 10 листопада 1999 р. Всесвітнє антидопінгове агентство (далі – ВАДА) виступає як методологічний і координуючий центр, який спрямовує роботу основних антидопінгових організацій для окремих країн та видів спорту – національні антидопінгові організації та міжнародні федерації, які розробляють свої правила, що відповідають основним положенням Кодексу ВАДА, а також наводять механізми реалізації положень названого Кодексу, враховуючи умови країни чи певного виду спорту.

Існує Всесвітня антидопінгова програма, яка введена Кодексом ВАДА, а також іншими документами агентства. Як зазначає М.В. Тимець, дана програма «має три рівні, де документи першого та другого рівня носять імперативний (обов'язковий) характер для всіх антидопінгових та спортивних організацій, а документи третього рівня носять рекомендаційний характер» [13, с. 24].

Рівень перший – Всесвітній антидопінговий кодекс ВАДА 2015 р. (прийнятий 03 березня 2003 р. у Копенгагені на Всесвітній конференції по боротьбі з допінгом у спорті). Він містить антидопінгові правила, яких повинні дотримуватися спортсмени та антидопінгові організації у всіх країнах та видах спорту, а також дозволяє уніфікувати принципи боротьби з допінгом – одна схема для взяття проби у всіх спортсменів, одні й ті самі санкції для порушників однакових правил тощо [10].

На думку К. Бойцова та О. Чикіріса, «антидопінгові правила можна порівняти з правилами змагань і зі спортивними правилами, за якими проводяться змагання. Відповідно, спортсмени приймають ці правила як умову участі в змаганнях і зобов'язані їх дотримуватися» [14].

Рівень другий – міжнародні стандарти.

1. Стандарт списку заборонених до вживання під час змагань методів та речовин публікується один раз на рік у вигляді переліку неприпустимих препаратів. Останній варіант такого списку опубліковано 1 січня 2018 р.

2. Стандарт для спортсмена, який отримав підтвердження на використання препаратів для терапевтичного лікування, при цьому необхідно чітко виконувати приписи щодо вживання подібних речовин у зв'язку з суворими правилами організації контролю.

3. Стандарт тестування починається з процедури ознайомлення атлета про взяття проб та про відправлення їх до лабораторії – всі ці кроки розписані та визначені для досягнення чіткого проведення тестів, а також для персоніфікації та невідомості аналізів спортсмена.

4. Стандарт лабораторій визначає отримання вірогідних даних при дослідженні проб на допінг.

5. Стандарт протидії допінгу у спорті підтримує практично будь-яку інформацію, яка допоможе виявити застосування заборонених препаратів під час тренувань спортсменів, а також під час спортивних змагань.

Рівень третій – діяльність та вимоги ВАДА. Розроблено та створено для ефективної роботи з нормативними документами при здійсненні головних заходів щодо виявлення заборонених препаратів.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК), законодавства багатьох країн світу, Всесвітнє

антидопінгове агентство (ВАДА) визначають існуючий на сьогодні порядок вживання атлетами речовин та засобів для збільшення їх працездатності та витривалості, і забороняють сам факт застосування подібних препаратів спортсменами.

Законодавча боротьба з допінгом, можна сказати, почалася з прийняття Конвенції проти застосування допінгу ETS № 135 (Страсбург, 1989 р.)

[2]. Її мета – забезпечувати чесність змагань і здоровий стан спортсменів. Важливим нововведенням є пункт про координацію антидопінгової політики самими країнами-учасницями. Іншими словами, сторони – учасниці Конвенції здійснюють узгодження політики та діяльності своїх державних організацій, які займаються питаннями допінгу у спорті. У свою чергу, обов'язок держав полягає у прийнятті відповідних законів, які обмежуватимуть доступність допінгу та його вільний обіг. Країни учасниці Конвенції 1989 р. також займаються наданням допомоги своїм спортивним організаціям у фінансуванні антидопінгового контролю.

Конвенція має додаток — Перелік видів заборонених фармакологічних допінгових препаратів і методів допінгу. Цей перелік щорічно доповнюється відповідно до антидопінгового списку Міжнародного олімпійського комітету. Медичний кодекс Міжнародного олімпійського комітету дає перелік групи класів:

1. Заборонені класи речовин: а) стимулятори; б) наркотики; в) анаболічні засоби; г) діуретики; д) пептидні та глікопротеїнові гормони та їх аналоги.
2. Заборонені методи: а) кров'яний допінг; б) фармацевтичні, хімічні та фізичні процедури.
3. Класи фармакологічних засобів з обмеженою забороною: а) алкоголь; б) марихуана; в) місцеві анестетики; г) кортикостероїди; д) бета-блокатори.

Перелік заборонених фармакологічних засобів не є вичерпним. Багато препаратів, які не увійшли до цього списку, визначаються як споріднені фармакологічні засоби. Тобто офіційний список не містить повного переліку заборонених засобів, препаратів, які можна віднести до тієї чи іншої групи. Ця обставина існує через те, що скласти повний перелік усіх можливих засобів, що впливають на спортсменів як допінг практично неможливо. Причина тому у різних найменуваннях одних і тих же засобів. Причина також є і в постійному оновленні списку вже відомих препаратів новими, у появі різних комбінованих речовин, що перебувають у комплексі різних заборонених препаратів, які можуть застосовуватися окремо один від одного. Іншими словами, у переліку заборонених засобів наведено лише список типових прикладів. У цьому аспекті існує необхідність у доскональних знаннях з розглядуваного питання у спортсменів, тренерів і особливо у лікарів команд.

Ставлення до стимуляторів нині дуже сильно змінилося:

- 1) всі атлети спорту вищих досягнень піддаються допінг-контролю;
- 2) обіцянку не вживати допінг було включено до Олімпійської клятви спортсменів (Сідней, 2000 р.);
- 3) створено нормативні акти та дисциплінарні структури щодо протидії допінгу в спорті.

Всесвітнє антидопінгове агентство (ВАДА), основною функцією якого є визволення світу спорту від допінгу, ґрунтується на рівному представництві в ньому урядових організацій та організацій олімпійського руху. Нормативно-правова база цієї організації – це Медичний кодекс Міжнародного олімпійського комітету та Всесвітній антидопінговий кодекс.

Всесвітній антидопінговий кодекс перераховує заходи, спрямовані проти допінгу у всіх видах спорту. Щорічно Всесвітнє антидопінгове агентство провадить величезну роботу з проведення всебічного дослідження, складання переліку заборонених препаратів, акредитації лабораторій по всьому світу, проведення різних симпозіумів, які присвячені аналізованій проблемі.

Всесвітній антидопінговий кодекс застосовується до всіх суб'єктів, маючих відношення до спортивних змагань. Тобто це спортсмени, їх тренери, медичний персонал, працюючий зі спортсменами-учасниками змагань, а також під час тренувань перед змаганнями і т. ін. Всі спортсмени зобов'язані не допустити попадання в свій організм заборонених фармакологічних речовин. Тут має місце принцип об'єктивної відповідальності, який прийнятий у Всесвітньому антидопінговому кодексі, Медичному кодексі Міжнародного олімпійського комітету та в більшості інших антидопінгових правил. Згідно з цим принципом невиконання антидопінгових вимог полягає у виявленні заборонених засобів або їх ознак у пробі, яка була взята у спортсмена.

Для виявлення факту використання допінгу проводиться допінг-контроль. Допінг-контроль – це взяття та дослідження біопроб у спортсмена з метою виявлення наявності у його організмі заборонених до застосування речовин або встановлення використання заборонених методів підготовки до змагань. При цьому, порушення буде зафіксовано незалежно від намірів спортсмена, якими він керувався при прийнятті допінгу. Умисел, необережність або помилка – значення при цьому немає, головне, що результат допінг-контролю показав наявність заборонених речовин в організмі спортсмена.

Програму Всесвітнього антидопінгового агентства позазмагального та змагального допінг-контролю здійснюють антидопінгові комісії,

які супроводжуються спеціальними документами Всесвітнього антидопінгового агентства. Їх склад не менше двох осіб і їм належить право відбору, кодування та транспортування проб. Співробітники антидопінгової комісії, які беруть участь в антидопінговому контролі, зобов'язані зберігати в таємниці всю інформацію та стежити за правильною здійснення процедури допінг-контролю.

Ця процедура здійснюється у спеціально організованих місцях (допінговий пункт). Обов'язковому тестуванню підлягають призери змагань та спортсмени, визначені жеребкуванням. Протягом змагань особи можуть кілька разів піддаватися антидопінговому тестуванню. Результати мають бути готові не пізніше 48 годин. Спортсмен, який отримує повідомлення з'явитися до пункту допінг-контролю, зобов'язаний протягом години після отримання запрошення з'явитись до зазначеного пункту у супроводі представника команди, командного лікаря, перекладача (за необхідності). При собі потрібно мати посвідчення особи. Співробітники засобів масової інформації не мають права перебувати в допінг-пунктах. Запрошений на тестування сам вибирає пробірки для біопроби. Після тестування, у присутності супроводжуючих спортсмена осіб, пробірка опечатується, кодується, нумерується.

Начальник допінг-пункту складає протокол, в якому відображаються всі вихідні дані біопроби, перераховуються фармакологічні засоби, що застосовувались спортсменом на протязі останніх трьох днів. Протокол звіряється присутніми і за відсутності зауважень щодо процедури тестування підписується спортсменом, особами, що його супроводжували та представником антидопінгової комісії. Копія протоколу видається спортсмену на руки. При відмові атлета з'явитися на тестування, при здійсненні різноманітних фальсифікацій, а також при отриманні негативних показників біопроби до спортсмена застосовуються санкції у формі дискваліфікації на термін, встановлений у судовому порядку.

Всесвітній антидопінговий кодекс закріплює норми про відповідальність за використання допінгу у спорті. Кодекс встановлює певні правила, які стосуються санкцій, що застосовуються до спортсменів-порушників у індивідуальних видах спорту. Так, спортивні результати анулюються або спортсмен індивідуального виду спорту дискваліфікується за застосування заборонених речовин. Тим не менше санкції, що застосовуються до спортсмена, який не пройшов допінг-контроль, можуть бути пом'якшені або скасовані, якщо спортсмен зможе довести відсутність своєї провини (наприклад, перед змаганнями спортсмен-суперник підсипав йому заборонену речовину у склянку з водою).

Особливу увагу слід звернути на особливості положень про відповідальність за використання допінгу в командних видах спорту. У разі коли підозрюється більше одного члена спортивної команди, вся команда має пройти тестування на допінг. Якщо за його результатами виявлять більше одного порушника правил, то вся команда підлягає дискваліфікації.

Слід також враховувати, що можна подати апеляцію на рішення, яке приймається відповідно до положень Всесвітнього антидопінгового кодексу.

У Всесвітньому антидопінговому кодексі закріплені такі принципи: прозорість та підзвітність сторін, які його підписали, у своїй роботі; поважне ставлення до приватних інтересів обвинувачених у порушенні антидопінгових норм. Більше того, ніякі дії через порушення антидопінгових правил не можуть бути застосовані до спортсмена або до будь-якої іншої особи, якщо з моменту такого порушення пройшло більше восьми років. У ситуації, що розглядається, вісім років – це термін давності притягнення до відповідальності обвинуваченої особи [10].

Для ефективності проведення тестування та правового захисту спортсмена Всесвітнє антидопінгове агентство у 2003 р. розробило та затвердило Посібник для спортсменів за програмою позазмагального тестування та Пам'ятку на допомогу спортсменам та тренерам з питань антидопінгових правил. Ще одним правовим регулятором у цій галузі є медичні інструкції міжнародних спортивних асоціацій та федерацій.

Також, стосовно норм міжнародного права, які закріплюють положення щодо досліджуваного питання, слід зазначити про існування Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті (Париж, 2005 р.) [11]. Вона була прийнята у рамках Генеральної конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури. Мета конвенції полягає у розвитку та зміцненні міжнародного співробітництва у сфері запобігання застосуванню допінгу у спорті та боротьби з ним. Для досягнення поставленої мети на учасників Конвенції 2005 р. покладено такі обов'язки:

1) вжиття на національному та міжнародному рівнях належних заходів, які відповідають принципам Всесвітнього антидопінгового кодексу;

2) заохочення всіх форм міжнародного співробітництва, яке спрямоване на забезпечення захисту спортсменів, дотримання етичних принципів у спорті та спільне використання результатів досліджень;

3) сприяння міжнародному співробітництву між державами-учасницями та провідними організаціями в галузі боротьби з допінгом у спорті, зокрема співпраці із Всесвітнім антидопінговим агентством.

На сьогоднішній день санкції за вживання допінгу суттєво посилилися. Заборонено також перевезення, продаж та розповсюдження допінгових засобів та речовин.

Слід зазначити, що нові препарати, які містять заборонені речовини з'являються доволі регулярно, й іноді Всесвітнє антидопінгове агентство просто не встигає за цим встежити. Крім того, деякі міжнародні спортивні організації та навіть спортивні федерації мають закритий характер і забороняють втручатися в їхню діяльність. Щороку можна почути про те, як найбільші футбольні організації відкидають антидопінгові правила Всесвітнього антидопінгового агентства. Також, незважаючи на те, що у всіх лабораторіях, акредитованих Всесвітнім антидопінговим агентством, встановлено найновіше обладнання, неминуча поява помилок. У таких ситуаціях страждають самі спортсмени, навіть не підозрюючи, що приймають заборонені речовини [1, с. 61].

За результатами опитування, проведеного у 2015 р. серед деяких категорій спортсменів, було отримано таку статистику. Більше 75% спортсменів переконані у тому, що без застосування допінгу неможливо здобути перемоги на чемпіонатах світу та Олімпійських іграх. Більшість опитаних (більше 80%) добре обізнані про порядок допінг-контролю, систему покарань за застосування допінгу. Понад 40% спортсменів мають уявлення про те, як можна обійти систему допінг-контролю, а також приховати факт використання заборонених препаратів [1, с. 121].

Незважаючи на це, користь від боротьби з допінгом все ж таки існує. Застосування допінгу – це область, пов'язана з недотриманням вимог між-

народних спортивних об'єднань. Активний пошук способів усунення даної проблеми ведеться і у сфері внутрішньої самоорганізації країн. Можна також говорити про реальне прагнення держав вже на національному рівні припиняти спроби застосування заборонених препаратів.

Вживання заборонених засобів є не тільки порушенням правил змагань, а й шахрайством. Тому що в результаті застосування допінгу спортсмен обманним шляхом привласнює чужу власність (у даному випадку перемогу у змаганнях). Згідно з кримінальним законодавством більшості країн, у тому числі й України, шахрайство відноситься до кримінально-караних злочинів.

У ході розробки спільної політики для використання цього явища зі спорту держави співробітничать одна з одною, обмінюються досвідом, діють спільно. В результаті досягається один з головних напрямів міжнародних відносин: зміцнення миру та злагоди між людьми різних країн.

Висновки. Сама людська природа викликає в індивіда необхідність завоювання найбільших висот у спорті, кар'єрному зростанні, бізнесі, політиці всіма дозволеними, забороненими, законними і не завжди легальними способами. «Victorum sunt, non iudicatur» (Переможців не судять) – цій істині кілька тисяч років, але необхідно в сучасному спортивному світі справедливо та чесно проводити антидопінгову політику, процедури оголошення, виявлення, медичні проби мають бути «прозорими». Тренери, атлети, чиновники від спорту, спонсори від реклами повинні розуміти, що незаконне вживання заборонених речовин та технологій у сфері спорту несе велику кількість побічних ефектів, що загрожують здоров'ю та життю спортсменів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко Т. М. Правові аспекти міжнародного співробітництва щодо антидопінгової діяльності. *Актуальні проблеми політики*. Київ, 2018. Вип. 62. С. 152-165.
2. Антидопінгова конвенція (ETS N 135) Страсбург, 16 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228#Text
3. Измайлова О. В., Щербак Ю. Є. Допінг і боротьба з ним : метод. посіб. Полтава : ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 2005. 72 с.
4. Міжнародна хартія фізичного виховання та спорту 21 листопада 1978 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU78004H>
5. World Anti-Doping Agency. What is prohibited. List of prohibited substances and methods. URL: <https://www.wada-ama.org/en/content/what-isprohibited>
6. Олімпійська Хартія. International Olympic Committee. Lausanne/Switzerland. URL: <https://lasersailing.com.ua/images/olympic.pdf>
7. Статут міжнародного спортивного арбітражного суду 1984 р. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Спортивна хартія Європи, прийнята 15 травня 1992 року. URL: <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=1542>
9. Кодекс спортивного арбітражу 1994 року. URL: https://issuu.com/olympicua/docs/arbitrage_2016_ua
10. Всесвітній антидопінговий кодекс 01.01.2015 року. URL: http://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/WADA-Code_UA.pdf
11. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті / Конвенцію ратифіковано Законом N 68-V (68-16) від 03.08.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text

12. Медичний кодекс Міжнародного олімпійського комітету 2009 р. URL: <https://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-movement-medical-code/>
13. Тимец М.В. Всемирное антидопинговое агентство: структура и основные направления деятельности. *Спорт: экономика, право, управление*. Минск, 2005. № 4. С. 23-26.
14. Бойцов К. ВАДА, кругом ВАДА: как живется спортсменам под пристальным надзором комиссаров Всемирного антидопингового агентства. *Актуальні проблеми політики*. Київ. 2007. № 2. С. 12-18.

REFERENCES

1. Akylenko T.M. (2018). Pravovi aspekti mizhnarodnogo spivrobitnytstva chodo antidopingovoi diialnosti. [Legal aspects of international cooperation in anti-doping activities]. *Aktyalni problemy polityky – Actual problems of politics*. Vol. 62. P. 165. Kiev. [In Ukrainian].
2. Antydopingova konvensiy (ETS N 135). (1989). [Anti-doping convention]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228#Text. Strasbourg. [In France].
3. Izmayilova O.V., Shcherbak Y.E. (2005). Doping I borotba z nym. [Doping and the fight against it]. P. 72. Poltava. [In Ukrainian].
4. Mizhnarodna hartiy fizychnogo vyhovanny ta sporty. (1978). [International charter of physical education and sports] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU78004H>
5. World Anti-Doping Agency. What is prohibited. List of prohibited substances and methods. URL: <https://www.wada-ama.org/en/content/what-is-prohibited>
6. Olimpiyska hartiy. (2019). [Olympic Charter.] URL: <https://lasersailing.com.ua/images/olympic.pdf>
7. Statut mizhnarodnogo sportyvnoho arbitrazhy sudu. (1984). [Statute of the International Sports Arbitration Court]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Sportyvna hartiy Evropy. (1992). [Sports Charter of Europe]. URL: <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?Tx-tID=1542>
9. Kodeks sportyvnoho arbitrazhy. (1994). [Code of Sports Arbitration]. URL: https://issuu.com/olympicua/docs/arbitrage_2016_ua
10. Vsesvitniyi antydopingovyi kodeks. (2015). [World Anti-Doping Code]. URL: <http://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/WADA-Code-UA.pdf>
11. Mignarodna konvensiyi pro borotby z dopingom u sporti. (2006). [International Convention on Combating Doping in Sports]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text
12. Medychnyi kodeks Mizhnarodnogo olimpiyskogo komitetu. (2009). [Medical Code of the International Olympic Committee]. URL: <https://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-movement-medical-code/>
13. Tymets M.V. (2005). Vsemirnoe antidopingovoe agenstvo: struktura i osnovnye napravleniy deyitelnosti. [World Anti-Doping Agency: structure and main directions of activity]. *Sport: ekonomika, parvo, upravlenie – Sports: economics, law, management*. Vol. 4. P. 23-26. Minsk [In Belarus].
14. Boytsov K. VADA, krugom VADA: kak zhyvetcy sportsmenam pod pristalnym nadzorom komissarov Vsemirnogo antidopingovogo agenstva. [WADA, around WADA: how athletes live under the close supervision of commissioners of the World Anti-Doping Agency]. *Aktyalni problemy polityky – Actual problems of politics*. Vol. 2. P. 12-18. Kiev. [In Ukrainian].